

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015		Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1 Арк 25 / 1

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету
гірничої справи, природокористування та
будівництва

27 серпня 2024 р., протокол № 8

Голова Вченої ради

 Володимир КОТЕНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Антропоєкологія»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 101 «Екологія» галузі знань 10 «Природничі науки» освітньо-
професійна програма «Екологія»
факультет гірничої справи, природокористування та будівництва
кафедра екології та природоохоронних технологій

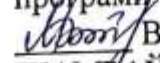
Схвалено на засіданні кафедри
екології та природоохоронних
технологій

26 серпня 2024 р., протокол № 8

Завідувач кафедри

 Ірина ПАЦЕВА

Гарант освітньо-професійної
програми

 Вікторія МЕЛЬНИК-
ШАМРАЙ

Розробники: к.с.-г.н, доцент кафедри екології та природоохоронних технологій
ГЕРАСИМЧУК Людмила

к.с.-г.н, доцент кафедри екології та природоохоронних технологій
ВАЛЕРКО Руслана

Житомир 2024 – 2025 н.р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	<i>Випуск _</i>	<i>Зміни 0</i>	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 25 / 2</i>

Робоча програма навчальної дисципліни «Антропоекологія» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 101 «Екологія» галузі знань 10 «Природничі науки» освітньо-професійна програма «Екологія» затверджена Вченою радою факультету гірничої справи, природокористування та будівництва від 27 серпня 2024 р., протокол № 8.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 3

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 5	Галузь знань 10 «Природничі науки»	нормативна	
Модулів – 1	Спеціальність 101 «Екологія»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		3	3
Загальна кількість годин – 150		Семестр	
		5	5
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 5, самостійної роботи – 4,4	Освітній ступінь «бакалавр»	Лекції	
		32 год.	6 год.
		Практичні	
		48 год.	8 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
70 год.	136 год.		
Вид контролю: залік			

Частка аудиторних занять і частка самостійної та індивідуальної роботи у загальному обсязі годин з навчальної дисципліни становить:

для денної форми навчання – 53,3 % аудиторних занять, 46,7 % самостійної та індивідуальної роботи;

для заочної форми навчання – 9,3 % аудиторних занять, 90,7 % самостійної та індивідуальної роботи.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 4

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна «Антропоекологія» є нормативною дисципліною циклу професійної підготовки та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 101 «Екологія».

Метою навчальної дисципліни «Антропоекологія» є формування у здобувачів освіти необхідності осмислення природності людини як видової істоти, котра має певний набір ознак та взаємодій і вступає у речовинно-енергетичні й інформаційні взаємини з довкіллям.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- вивчення загальних законів взаємодії біосфери і антропосистеми людства, його груп (популяцій) і індивідуумів;
- вплив природної сфери на людину та групу людей;
- знання закономірності та еколого-фізіологічних механізмів адаптації людини до різних клімато-географічних і антропогенних факторів середовища дозволить розробити науково-обумовлені заходи з профілактики хвороб, які можуть бути викликані станом навколишнього середовища, що дасть змогу своєчасно скорегувати вплив на стан здоров'я населення різних регіонів нашої планети.

У результаті вивчення дисципліни «Антропоекологія» здобувач вищої освіти повинен мати такі компетенції:

знати:

- структуру завдань та методів дослідження екології людини;
- систему понять в екології людини (навколишнє середовище, якість умов життя, здоров'я, хвороба і т. ін.);
- біологічні та соціальні потреби людини;
- вплив екологічних факторів на організм людини;
- залежність стану здоров'я від факторів навколишнього середовища: стрес та інші психологічні проблеми (куріння, алкоголізм, наркоманія); фактори ризику та організація охорони здоров'я населення;
- проблеми енергетичного впливу факторів техногенного середовища на організм і особистість людини;
- демографічні проблеми, екологічні проблеми шлюбу та сім'ї;
- залежність характеру харчування від середовища існування;
- сучасні глобальні та регіональні епідеміологічні особливості;
- загальні закономірності адаптивного процесу людини;
- культурно – географічні аспекти відпочинку ..

уміти:

- визначати показники, які характеризують популяцію людини та стан середовища її мешкання;
- здійснювати статистичну оцінку небезпечних і шкідливих чинників для життя людини;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 5

- визначати індекс людського потенціалу;
- моделювати небезпечні події та оцінювати рівень ризику;
- створювати оптимальні гігієнічні умови праці і відпочинку;
- визначати «кількісні» показники власного здоров'я і оцінювати його рівень;
- визначати адаптаційний потенціал організму;
- визначати рівень стресостійкості індивідууму;
- визначати індивідуальні особливості ритму працездатності;
- визначати ступінь задоволення головних потреб людини;
- прогнозувати можливі зміни у характеристиках здоров'я людей під впливом динамічних змін зовнішнього середовища;
- визначати типи адаптацій та їх механізми;
- складати екологічні прогнози впливу факторів зовнішнього середовища на реалізацію генотипу;
- застосовувати методики визначення екологічних аспектів хронобіології для вивчення біологічних ритмів та їх адаптивної ролі в антропогенних екосистемах.

Зміст навчальної дисципліни «Антропоекологія» направлений на формування наступних **компетентностей**, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності 101 «Екологія» та освітньо-професійною програмою «Екологія»:

К13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

К15. Здатність до критичного осмислення основних теорій, методів та принципів природничих наук.

К19. Здатність до використання основних принципів та складових екологічного управління.

Отримані знання з навчальної дисципліни «Антропоекологія» стануть складовими наступних **програмних результатів** навчання за спеціальністю 101 «Екологія»:

ПР01. Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

ПР03. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень у сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.

ПР19. Підвищувати професійний рівень шляхом продовження освіти та самоосвіти.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 6

ПР25. Зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

ПР28. Демонструвати необхідний рівень особистої фізичної підготовленості та психічного здоров'я під час виконання професійних обов'язків.

Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти зможуть отримати наступні Soft skills:

- *комунікативні навички*: письмове, вербальне й невербальне спілкування; уміння вести дискусію і відстоювати свою позицію, спілкування в конфліктній ситуації; навички створення, керування й побудови відносин у команді;

- *уміння виступати привселюдно*: навички, необхідні для виступів на публіці; навички проведення презентацій;

- *керування часом*: уміння справлятися із завданнями вчасно;

- *гнучкість і адаптивність*: гнучкість, адаптивність і здатність змінюватися; уміння аналізувати ситуацію, орієнтування на вирішення проблеми;

- *лідерські якості*: уміння спокійно працювати в напруженому середовищі; уміння ухвалювати рішення; уміння ставити мету, планувати діяльність; здатність зберігати спокій та ефективність під час кризових ситуацій;

- *особисті якості*: креативне й критичне мислення; етичність, чесність, терпіння, повага до оточуючих.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 7

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Людина як біологічний організм

Тема 1. Антропоєкологія як наука (К13, К15, ПР03)

1. Предмет, об'єкт і завдання антропоєкології.
2. Місце антропоєкології в системі природничих і гуманітарних наук.
3. Етапи взаємовідносин людини з природою.
4. Методологія досліджень антропоєкології.

Тема 2. Вплив фізичних параметрів, будови Землі, процесів її внутрішньої геодинаміки на людський організм (К13, К15, ПР03)

1. Взаємовплив зовнішніх оболонок планети і людини.
2. Залежність стану здоров'я людини від фізичних полів Землі.
3. Вплив геодинамічних процесів на стан людства.

Тема 3. Адаптація людини до умов навколишнього середовища (К13, ПР03, ПР25)

1. Адаптогенні фактори.
2. Загальні закономірності адаптації людини.

Тема 4. Вплив біотичних та антропогенних факторів навколишнього середовища на організм людини (К13, ПР03)

1. Вплив біотичних факторів середовища на організм людини.
2. Антропогенні фактори та їх вплив на природне середовище і організм людини.

Тема 5. Фактори повсякденного негативного впливу на людину (К13, ПР25)

1. Фізичні фактори: шум і вібрації в навколишньому середовищі; електричне і магнітне випромінювання; вплив іонізуючого випромінювання; синдром комп'ютерного стресу; вплив мобільного зв'язку на здоров'я.
2. Хімічні фактори забруднення довкілля: вплив на організм солей важких металів; пестициди і їх дія на організм людини; токсичність хімічних речовин; мутагенність і її вплив на людський організм.

Тема 6. Біохімічні фактори негативного впливу (К13, ПР25)

1. Макрокомпоненти, їх властивості і вплив на організм людини.
2. Мікрокомпоненти, їх властивості і вплив на організм людини.
3. Особливості впливу на людський організм мікроелементів-канцерогенів.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 8

Змістовий модуль 2. Здоров'я людини та його критерії. Екологія харчування

Тема 7. Екологічні фактори здоров'я людини (К13, К15, ПР25)

1. Критерії здоров'я.
2. Напрями поліпшення здоров'я.
3. Роль бактерій в організмі людини.
4. Інтоксикація організму і роль окремих органів у його очищенні.
5. Вплив клімату на здоров'я людини.

Тема 8. Особливості анатомо – фізіологічних функцій організму (К13, ПР25)

1. Медико - екологічна діагностика.
2. Самодіагностика захворювань на ранній стадії.
3. Особливості імунної системи.
4. Самоочищення організму.
5. Біоритми організму людини.

Тема 9. Екологія харчування (К13, ПР25)

1. Екотрофологія – наука про харчування.
2. Енерговитрати та механізми їх поповнення.
3. Вплив соціально-економічних змін суспільства на якість харчування.
4. Особливості складу харчового раціону людини.

Тема 10. Екологічні проблеми трудової діяльності людини (К13, ПР25, ПР28)

1. Основні форми трудової діяльності.
2. Особливості раціональної організації трудової діяльності.

Змістовий модуль 3. Екологія соціуму

Тема 11. Соціальні аспекти антропології (К13, К19, ПР01, ПР03, ПР19)

1. Людина як природно-соціальна істота.
2. Природні, соціально-культурні та духовні виміри людського життя.
3. Етнос як вихідна еколого-соціальної системи.
4. Еколого-економічні проблеми урбанізованих територій.

Тема 12. Еколого-демографічний стан людства (К13, К15, К19, ПР01, ПР03, ПР19)

1. Зв'язок між демографічними і глобальними екологічними проблемами.
2. Вплив екологічних і соціальних факторів на демографічні процеси і здоров'я громадян України.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 9

Тема 13. Сучасна духовність людини (К13, СК01, ПР03, ПР19)

1. Психолого-філософські поняття духовності.
2. Екологічні концепції духовних цінностей.
3. Хартія людини майбутнього.

Тема 14. Психологія особистості (К13, К15, ПР03, ПР19)

1. Життєві домагання особистості.
2. Подолання психологічного перевантаження.
3. Екологічна моральність.
4. Екологічна культура.
5. Формування релігійно-екологічного світогляду.

Тема 15. Людина і ноосфера (К13, К15, К19, ПР01, ПР03, ПР19, ПР28)

1. Поняття про ноосферу.
2. Характеристика природних і техногенних катастроф.
3. Соціальні аспекти здоров'я в умовах науково-технічного прогресу.
4. Теорії старіння і довголіття.
5. Поведінка людей в умовах стресових ситуацій і катастроф.

Тема 16. Екопсихологічна освіта та виховання (К13, К15, К19, ПР01, ПР03, ПР19, ПР28)

1. Методологічні проблеми екологічної освіти та виховання.
2. Віковий підхід до формування екологічної свідомості.
3. Застосування активних соціально-психологічних методів в екологічному вихованні та екологічній освіті.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 10

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Змістові модулі і теми	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	лекції	практичні	самостійна робота	усього	лекції	практичні	самостійна робота
Модуль 1								
Змістовий модуль 1. Людина як біологічний організм								
Тема 1. Антропоєкологія як наука	9	2	2	5	8	-	-	8
Тема 2. Вплив фізичних параметрів, будови Землі, процесів її внутрішньої геодинаміки на людський організм	8	2	2	4	9	-	-	9
Тема 3. Адаптація людини до умов навколишнього середовища	10	2	4	4	8	-	-	8
Тема 4. Вплив біотичних та антропогенних факторів навколишнього середовища на організм людини	8	2	2	4	12	1	1	10
Тема 5. Фактори повсякденного негативного впливу на людину	11	2	4	5	10	1	1	8
Тема 6. Біохімічні фактори негативного впливу	8	2	2	4	10	-	-	10
Разом за змістовий модуль 1	54	12	16	26	57	2	2	53
Змістовий модуль 2. Здоров'я людини та його критерії. Екологія харчування								
Тема 7. Екологічні фактори здоров'я людини	8	2	2	4	9	1	-	8
Тема 8. Особливості анатомо – фізіологічних функцій організму	11	2	4	5	10	-	1	9
Тема 9. Екологія харчування	11	2	4	5	11	1	1	9
Тема 10. Екологічні проблеми трудової діяльності людини	8	2	2	4	8	-	-	8
Разом за змістовий модуль 2	38	8	12	18	38	2	2	34
Змістовий модуль 3. Екологія соціуму								
Тема 11. Соціальні аспекти антропології	10	2	4	4	9	1	-	8
Тема 12. Еколого-демографічний стан людства	10	2	4	4	10	-	2	8
Тема 13. Сучасна духовність людини	11	2	4	5	8	-	-	8
Тема 14. Психологія особистості	8	2	2	4	8	-	-	8
Тема 15. Людина і ноосфера	11	2	4	5	8	-	-	8
Тема 16. Екопсихологічна освіта та виховання	8	2	2	4	12	1	2	9
Разом за змістовий модуль 3	58	12	20	26	55	2	4	49
ВСЬОГО	150	32	48	70	150	6	8	136

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 11

5. Теми практичних занять

Метою проведення практичних занять є засвоєння програмного матеріалу, розгляд конкретних ситуацій, розв'язання практичних завдань, пов'язаних з антропоекологією.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Основні термінологічні поняття	2	-
2	Оцінка патогенності погоди. Визначення рівня метеочутливості людини	2	-
3	Загальні закономірності адаптації організму людини до різних умов	4	-
4	Вплив факторів соціального середовища на людину	2	1
5	Аналіз стану здоров'я студентів та темпів їх старіння	4	1
6	Методи індивідуально-типологічних досліджень	2	-
7	Анатомія людини	2	-
8	Біологічні ритми людини. Вплив сонячної активності на організм людини	4	1
9	Визначення добової витрати енергії та добової калорійності харчування для корекції індивідуального харчового раціону	4	1
10	Оцінка умов праці на робочих місцях	2	-
11	Визначення впливу природних та екологічних факторів на демографічну ситуацію в регіоні	4	1
12	Методи вивчення властивостей уваги. Визначення стану розумової працездатності людини	2	1
13	Стани втоми і стресу	4	-
14	Гігієнічна оцінка впливу чинників навколишнього середовища на здоров'я населення	4	1
15	Оцінка психологічних якостей особистості, що впливають на безпеку діяльності. Кількісна оцінка ризику	4	-
16	Психічні властивості і процеси особистості	2	1
РАЗОМ		48	8

6. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
МОДУЛЬ 1			
1	Тема 1. Формування поглядів на проблему «Людина і середовище її існування» 1. Взаємовідносини людини і природи.	5	8

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 12

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
	<p>2. Наукові концепції дослідників як передумови сучасної екології людини.</p> <p>3. Вплив різних факторів і процесів у навколишньому середовищі на людину: абіотичні, біотичні, антропогенні фактори.</p> <p>4. Головні історичні етапи взаємодії людини і довкілля та екологічні антропогенні кризи: перша екологічна криза; неолітична революція.</p> <p>5. Людина в умовах феодалізму.</p> <p>6. Людина і індустріалізація.</p> <p>7. Екологічні проблеми першої половини ХХ століття.</p> <p>8. Екологічні проблеми другої половини ХХ століття.</p> <p>9. Сучасний ноосферний розвиток людства: прогноз і перспективи.</p> <p>10. Генофонд людини та його збереження.</p>		
2	<p>Тема 2. Антропоєкосистеми</p> <p>1. Рівні антропоєкологічних систем.</p> <p>2. Антропоєкосистема та її структура.</p> <p>3. Спільність людей. Природа. Населення. Господарство.</p> <p>4. Соціально-економічні умови.</p> <p>5. Культура. Релігія.</p> <p>6. Забруднення навколишнього середовища.</p> <p>7. Рівень здоров'я населення.</p> <p>8. Демографічна поведінка.</p> <p>9. Екологічна свідомість.</p> <p>10. Вибір професій.</p> <p>11. Рівень освіти.</p> <p>12. Інформаційне поле антропоєкосистеми, її територіальні межі та час існування. Простір. Час.</p>	4	9
3	<p>Тема 3. Феномен виникнення життя</p> <p>1. Теорія О.І. Опаріна.</p> <p>2. Форми життя.</p> <p>3. Походження людини.</p> <p>4. Час еволюції людини. Дослідження Ч. Дарвіна.</p> <p>5. Виникнення розуму.</p> <p>6. Генофонд людини та його збереження.</p> <p>7. Формування біолого-антропологічного фонду.</p>	4	8
4	<p>Тема 4. Зв'язок внутрішнього середовища людини з навколишнім середовищем</p> <p>1. Ритмічні явища у організмі людини.</p> <p>2. Вчення О.Л. Чижевського про біоритми.</p> <p>3. Процес адаптації як багатостороння багатоякісна зміна генетичних, фізіологічних, психофізіологічних соціальних рівнів.</p> <p>4. Межі адаптаційних можливостей людини.</p> <p>5. Роль гомеостазу в адаптаційних можливостях людини.</p>	4	10
5	<p>Тема 5. Вплив навколишнього середовища на життєдіяльність людини</p> <p>1. Головні історичні етапи взаємодії людини і довкілля та екологічні антропогенні кризи.</p>	5	8

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 13

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
	<ul style="list-style-type: none"> 2. Поняття «напруга», «втома» людини. 3. Адаптивні типи людини – спринтер, стаєр. 4. Групи факторів виживання людини в екстремальних умовах. 5. Оцінка ефективності адаптивного процесу. 6. Акліматизація людини до умов середовища. 		
6	<p>Тема 6. Демографо-екологічні дослідження</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Сучасна еколого-демографічна стратегія людства. 2. Еколого-демографічний прогноз динаміки народонаселення земної кулі та в Україні. 3. Проблеми демографічного вибуху. 4. Показники коефіцієнту народжуваності у країнах з різним соціально-економічним розвитком. 5. Демографічна поведінка. 6. Процеси, з яких складається демографічна поведінка. Міграція населення. Народжуваність, смертність, природний приріст населення. 7. Прокреативна поведінка. 8. Демографічний перехід, демографічний вибух. 9. Історичні типи збільшення народонаселення. 10. Демографічне регулювання. 	4	10
7	<p>Тема 7. Поняття здоров'я</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Категорія «здоров'я». 2. Оптимальні умови життєдіяльності людини. 3. Індивідуальне та колективне здоров'я. 4. Рівні суспільного здоров'я. 5. Фактори, які визначають рівень суспільного здоров'я. 6. Рівні здоров'я як показник якості населення. 7. Норма здоров'я. 8. Суспільний розвиток і типи здоров'я. 9. Географічні підтипи і локальні варіанти популяційного здоров'я. 10. Біомоніторинг та еколого-епідеміологічні дослідження. 	4	8
8	<p>Тема 8. Спосіб життя і якість життя населення</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Дослідження способу життя. 2. Сучасні «пороки людства» - неграмотне харчування, паління, алкоголізм, наркоманія, токсикоманія, ВІЛ- інфекції. 3. Рівень якості життя. 4. Бюджет часу населення. 5. Прибутки населення і бюджет сім'ї. 6. Водоспоживання. 7. Житлові і комунально-побутові умови. 8. Умови праці. 9. Освіта. 10. Забруднення навколишнього середовища. 11. Відпочинок і фізкультура. 12. Соціальне забезпечення. 13. Особиста безпека і проблеми злочинності. 	5	9

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 14

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
	14. Раціональне харчування. 15. Вітаміни та мікроелементи. 16. Рослини у підтримці здоров'я: фітотерапія.		
9	Тема 9. Стихійні, природно-техногенні лиха та людина 1. Причини природно-техногенного лиха. 2. Проблеми безпеки при стихійних лихах. 3. Екологічні катастрофи – як наслідок антропогенної діяльності. 4. Міри захисту від стихійних лих. 5. Техногенні катастрофи. 6. Аспекти стихійних та природно-техногенних процесів: потенційна можливість та катастрофічні наслідки. 7. Зворотні реакції та соціально-психічна напруга людей, що виникають внаслідок стихійного та природно-техногенного лиха. 8. Поняття «катастрофічний стрес». 9. Фактори зниження наслідків природно-техногенного і стихійного лиха: прогнозування, запобігання, своєчасне попередження населення завдяки засобам масової інформації і т. ін. 10. Збереження цілісності людини у сучасних соціально-екологічних умовах.	5	9
10	Тема 10. Основні чинники довкілля, які впливають на здоров'я людей 1. Харчові отруєння грибами, лікарськими рослинами тощо. 2. Профілактика та лікування інтоксикацій. 3. Біологічно активні речовини. 4. Аналіз динаміки захворюваності населення України за даними «національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні».	4	8
11	Тема 11. Антропоекологічні особливості сільської місцевості 1. Функції сільської місцевості. 2. Види сільськогосподарської діяльності. 3. Демографічна ситуація. 4. Благоустрій сільської місцевості. 5. Сільськогосподарська діяльність і навколишнє середовище. 6. Спосіб життя сільського населення. 7. Фактори, які несприятливо впливають на сільське населення.	4	8
12	Тема 12. Урбанізація та здоров'я людини 1. Актуальні проблеми сучасних міст. 2. Стандарти якості міського середовища. 3. Урбанізація та стан здоров'я людини. 4. Якість міського середовища та здоров'я населення. 5. Основні показники, які характеризують міське середовище. 6. Структура міста і його забудова.	4	8
13	Тема 13. Житло - екологічна ніша мешканців міста 1. Сучасне міське житло. 2. Типи житлових будинків. 3. Внутрішнє облаштування будинків.	5	8

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 15

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
	4. Типи помешкань і їх обладнання. 5. Сприятливий мікроклімат. 6. Забруднювачі повітря житла. 7. Фізичні чинники житлового простору. 8. Алергизуючі чинники помешкання. 9. Регламентація якості житла.		
14	Тема 14. Екологічна безпека товарів народного споживання 1. Стадії еколого-технологічних циклів товарів народного споживання. 2. Вплив виробництва на якість товару. 3. Фактори впливу на товар: тара, транспортування, можливий вплив гризунів, наявність мікроорганізмів, температура та ін. 4. Бактерицидна та мікробна якість харчових продуктів. 5. Негативні біохімічні процеси у продуктах харчування. 6. Збереження та консервування продуктів харчування. 7. Сучасні пакувальні матеріали для харчових продуктів та нехарчових товарів.	4	8
15	Тема 15. Проблеми екологічної безпеки людства 1. Безпека людства і чинники, що на неї впливають. 2. Вплив природних явищ на безпеку людини. 3. Антропогенні чинники впливу на безпеку людини. 4. Проблеми ризику в екології людини. 5. Сутність і джерела екологічних ризиків. 6. Методи оцінювання ризику і управління ним.	5	8
16	Тема 16. Основні стратегічні напрями виживання людської цивілізації в умовах екологічної кризи 1. Сучасні моделі гармонійного співіснування людського суспільства і біосфери. 2. Концепція сталого розвитку України. 3. Ідея всеохоплюючої революції перебудови світогляду людини. 4. Роль синергетики в розвитку цивілізації. 5. Формування екологічної культури як основи гармонізації поведінки людини в біосфері.	4	9
РАЗОМ		70	136

7. Індивідуальні та групові завдання

Завдання 1

Провести аналіз демографічної ситуації у громаді (узгоджується з викладачем і має індивідуальний характер для кожного студента) та визначити вплив природних та екологічних факторів на демографічну ситуацію.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРЬСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 16

8. Методи навчання

Під час вивчення навчальної дисципліни використовуються методи навчання, що сприяють досягненню відповідних програмних результатів.

Результат навчання	Методи навчання
ПР01. Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.	Вербальні (лекція, пояснення); наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація); практичні (різні види вправ та завдань); дискусійний метод; метод активного навчання (мозковий штурм, командна робота); ситуаційний метод.
ПР03. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень у сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.	Вербальні (лекція, пояснення); наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація); практичні (різні види вправ та завдань, практики); дискусійний метод; метод активного навчання (мозковий штурм, командна робота); ситуаційний метод.
ПР19. Підвищувати професійний рівень шляхом продовження освіти та самоосвіти.	Вербальні (лекція, пояснення); наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація); практичні (різні види вправ та завдань, практики); дискусійний метод; метод активного навчання (мозковий штурм, командна робота); ситуаційний метод.
ПР25. Зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.	Вербальні (лекція, пояснення); наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація); практичні (різні види вправ та завдань, практики); дискусійний метод; метод активного навчання (мозковий штурм, командна робота); ситуаційний метод.
ПР28. Демонструвати необхідний рівень особистої фізичної підготовленості та психічного здоров'я під час виконання професійних обов'язків.	Вербальні (лекція, пояснення); наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація); практичні (різні види вправ та завдань); дискусійний метод; метод активного навчання (мозковий штурм, командна робота); ситуаційний метод.

9. Методи контролю

Перевірка досягнення програмних результатів навчання здійснюється з використанням наступних методів.

Результат навчання	Методи контролю
ПР01. Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.	Усне опитування, виконання практичних та індивідуальних завдань, тестові міні-контрольні роботи, робота в групі, підсумковий контроль
ПР03. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень у сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.	Усне опитування, виконання практичних та індивідуальних завдань, тестові міні-контрольні роботи, робота в групі, підсумковий контроль
ПР19. Підвищувати професійний рівень шляхом продовження освіти та самоосвіти.	Усне опитування, виконання практичних та індивідуальних завдань, тестові міні-контрольні роботи, робота в групі, підсумковий контроль
ПР25. Зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.	Усне опитування, виконання практичних та індивідуальних завдань, тестові міні-контрольні роботи, рецензування відповідей інших студентів, підсумковий контроль.
ПР28. Демонструвати необхідний рівень особистої фізичної підготовленості та психічного здоров'я під	Усне опитування, тестові міні-контрольні роботи, рецензування відповідей інших студентів, підсумковий

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 17

Результат навчання	Методи контролю
час виконання професійних обов'язків.	контроль.

10. Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у Державному університеті «Житомирська політехніка» та розподілу балів, що наведений нижче.

Система оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни включає поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль проводиться для оцінювання рівня засвоєння знань, формування умінь і навичок здобувачів вищої освіти впродовж вивчення ними матеріалу модуля (змістових модулів) навчальної дисципліни. Поточний контроль здійснюється під час проведення навчальних занять.

Підсумковий контроль проводиться для підсумкового оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни. Підсумковий контроль здійснюється після завершення вивчення навчальної дисципліни. Підсумковий контроль проводиться у формі заліку. Процедура складання заліку визначена у Положенні про організацію освітнього процесу у Державному університеті «Житомирська політехніка».

Розподіл балів з навчальної дисципліни

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр	
	денна форма	заочна форма
Виконання завдань поточного контролю	100	100
Підсумкова семестрова оцінка	100	100

Розподіл балів за виконання завдань поточного контролю

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр	
	денна форма	заочна форма
Виконання завдань під час навчальних занять	80	80
Виконання та захист індивідуальних самостійних завдань	20	20
Виконання науково-дослідної роботи та інших видів робіт (додаткові – заохочувальні бали):		
1. Участь у студентських предметних олімпіадах, Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт, грантах, науково-дослідних проектах	до 10	до 10
2. Підготовка наукових статей	до 10	до 10
Разом за виконання завдань поточного контролю	100	100

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 18

Розподіл балів за виконання завдань під час навчальних занять

Види робіт здобувача вищої освіти ¹	Кількість балів за семестр	
	денна форма	заочна форма
Відповіді (виступи) на заняттях	10	10
Участь у дискусії	10	10
Виконання поточних тестових завдань	30	30
Виконання та захист завдань, кейсів	30	30
Разом за виконання завдань під час навчальних занять	80	80

З метою застосування цілих чисел для оцінювання активностей здобувачів вищої освіти під час навчальних занять протягом семестру використовується 100-бальна шкала оцінювання кожного окремо виду робіт. Розрахунок набраних здобувачем вищої освіти балів за виконання завдань під час навчальних занять за семестр проводиться за формулою:

$$P_{НЗ} = (P_i \times BK_i) \times K_{НЗ}, \quad (1)$$

де $P_{НЗ}$ – кількість набраних здобувачем вищої освіти балів за виконання завдань під час навчальних занять за семестр;

P_i – кількість набраних здобувачем балів за семестр за виконання i -го виду робіт під час навчальних занять (за 100-бальною шкалою);

BK_i – ваговий коефіцієнт за виконання i -го виду робіт під час навчальних занять. Значення вагових коефіцієнтів розраховуються шляхом ділення кількості балів, яка передбачена за виконання окремого виду робіт під час навчальних занять, на сумарну кількість балів за виконання усіх видів робіт під час навчальних занять за семестр;

$K_{НЗ}$ – коригувальний коефіцієнт, який визначається шляхом ділення кількості балів, що передбачена за виконання завдань під час навчальних занять за семестр, на 100 балів.

Якщо здобувач вищої освіти набрав за поточний контроль 60 балів або більше, він може погодити дану оцінку в електронному кабінеті і вона стане семестровою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни.

Якщо здобувач вищої освіти під час вивчення навчальної дисципліни набрав 60 балів або більше і бажає покращити свій результат успішності, він проходить процедуру підсумкового контролю у формі заліку. За складання заліку здобувач вищої освіти може набрати 100 балів. Семестрова оцінка з навчальної дисципліни формується за результатами підсумкового контролю.

Здобувач вищої освіти допускається до процедури підсумкового контролю у формі заліку, якщо за виконання завдань поточного контролю набрав 50 балів або більше.

Якщо здобувач вищої освіти за результатами поточного контролю набрав

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 19

35–49 балів, він отримує право за власною заявою повторно опанувати окремі теми (змістові модулі) навчальної дисципліни понад обсяги, встановлені навчальним планом освітньої програми. Повторне вивчення окремих складових навчальної дисципліни понад обсяги, встановлені навчальним планом освітньої програми, здійснюється у вільний від занять здобувача вищої освіти час.

Якщо здобувач вищої освіти за результатами поточного контролю набрав від 0 до 34 балів (включно), він вважається таким, що не виконав вимоги робочої програми навчальної дисципліни та має академічну заборгованість. Здобувач вищої освіти отримує право за власною заявою повторно опанувати навчальну дисципліну у наступному семестрі понад обсяги, встановлені навчальним планом освітньої програми.

Процедура надання додаткових освітніх послуг здобувачу вищої освіти з метою повторного вивчення навчальної дисципліни чи її окремих складових частин визначена у Положенні про надання додаткових освітніх послуг здобувачам вищої освіти в Державному університеті «Житомирська політехніка».

Визнання результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті

Визнання результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті в рамках окремих тем навчальної дисципліни, здійснюється викладачем за зверненням здобувача вищої освіти та представленням документів, які підтверджують результати навчання (сертифікати, свідоцтва, скріншоти тощо). Рішення про визнання та оцінка за відповідну частину освітнього компонента приймається викладачем за результатами співбесіди зі здобувачем вищої освіти.

Визнання результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті в рамках цілого освітнього компонента, здійснюється за процедурою, яка визначена у Положенні про організацію освітнього процесу у Державному університеті «Житомирська політехніка».

Рекомендовані курси:

Prometheus. Добробут планети: що має знати й може вміти кожен. URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:WWF+WF101+2023_T1.

Prometheus. Життестійкість молоді в умовах криз. URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+RESILIENCE101+2022_T3.

Prometheus. Гості чи сусіди: як згуртувати громаду для соціальних змін. https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+GORN101+2023_T3.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 20

Шкала оцінювання

Шкала ЄКТС	Національна шкала		100-бальна шкала
	Екзамен	Залік	
A	Відмінно	Зараховано	90-100
B	Добре	Зараховано	82-89
C			74-81
D	Задовільно	Зараховано	64-73
E			60-63
FX	Незадовільно	Не зараховано	35-59
F			0-34

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 21

11. Глосарій

№ з/п	Термін державною мовою	Відповідник англійською мовою
1	Адаптація	Adaptation
2	Адаптогенні фактори	Adaptogenic factors
3	Алергенність	Allergenicity
4	Антропогенетичний моніторинг	Anthropogenetic monitoring
5	Антропоекосистема	Anthropoecosystem
6	Антропоцентризм	Anthropocentrism
7	Безпека екологічна	Environmental safety
8	Біоритми	Biorhythms
9	Біосфера	Biosphere
10	Виміри людського життя (природні, соціально-культурні та духовні)	Dimensions of human life (natural, socio-cultural and spiritual)
11	Витривалість	Endurance
12	Геодинамічні процеси	Geodynamic processes
13	Демографія	Demography
14	Депопуляція	Depopulation
15	Еволюція	Evolution
16	Екологічна культура	Ecological culture
17	Екологічна освіта	Environmental education
18	Індивідуально-типологічні дослідження	Individual and typological studies
19	Екологія людини	Human ecology
20	Екотрофологія	Ecotrophology
21	Здоров'я	Health
22	Імунітет	Immunity
23	Людський розвиток	Human development
24	Розвиток	Development
25	Фактори середовища (біотичні, антропогенні, фізичні, хімічні, біохімічні)	Environmental factors (biotic, anthropogenic, physical, chemical, biochemical)

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 22

11. Рекомендована література

Основна література

1. Екологія людини : практикум для здобувачів вищ. освіти ОС "Бакалавр" спец. 101 "Екологія" / [уклад.: М. М. Радомська, А. О. Падун] ; Нац. авіац. ун-т. Київ : НАУ, 2023. 50 с.
2. Особистісне зростання в умовах трансформації сучасного суспільства : [колект.] монографія / [редкол.: Т. В. Коломієць, Т. Ю. Кулаковський, Г. В. Пирог ; за наук. ред. проф. Л. П. Журавльової]. Житомир : О. О. Євенок [вид.], 2020. 307 с.
3. Гігієна та екологія : підруч. для студентів закл. вищ. мед. освіти / [В. Г. Бардов та ін.] ; за заг. ред. чл.-кор. НАМН України, проф. В. Г. Бардова. Вінниця : Нова Книга, 2020. 471 с.
4. Екологія людини : підручник / Е. Б. Хоботова ; Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т. Харків : ХНАДУ, 2019. 343 с.
5. Екологічна безпека людини у Всесвіті: ресурсно-енергоінформаційний аспект : [колект. монографія] ; у 2 т. / О. П. Бугайов [та ін.] ; Держ. коміс. України по запасах корис. копалин, Держ. екол. акад. післядиплом. освіти та упр. Київ ; Чернівці : Букрек, 2018. 447 с.
6. Екологія людини: особистісна складова : монографія / І. Л. Плаксієнко. Полтава : Смірнов А. Л. [вид.], 2018. 212 с.
7. Екологія людини : навч. посіб. / Г. С. Хаєцький ; Вінниц. нац. аграр. ун-т. Вінниця : Твори, 2018. 311 с.
8. Бацилева О. В., Пузь І. В. (2019) Навчально-методичний посібник з дисципліни Прикладні аспекти психології: Екологічна психологія для здобувачів вищої освіти освітньої програми «Психологія». ДонНУ імені Василя Стуса, Вінниця.
9. Бондар О. І., Новосельська Л. П., Іващенко Т. Г. Основи біологічної та генетичної безпеки (екологічна складова) Навчально-методичний посібник. 2019. 396 с.
10. Валерко Р.А., Герасимчук Л.О., Пацева І.Г., Устименко В.І., Шацilo Є.Г. Встановлення причинно-наслідкових зв'язків між захворюваністю населення та якістю питної води джерел нецентралізованого водопостачання. Екологічні науки. 2024. Вип. 1 (52), Т.2. С. 23-28. DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2024.eco.1-52.2.4>.
11. Valerko R., Herasymchuk L., Patseva I., Pokshevnytska T., Lukianova V. Environmental safety of drinking water supply in rural settlement areas. Екологічні науки. 2023. №6(51). С. 33-38. DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2023.eco.6-51.5>
12. Герасимчук Л., Валерко Р., Розгон В., Маліновська В. Тенденції викидів діоксиду вуглецю як чинника кліматичних змін в атмосферне повітря Житомирської області від стаціонарних джерел та прогнозування їх обсягів.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 23

Проблеми хімії та сталого розвитку. 2023. №3. С. 49–58. doi: <https://doi.org/10.32782/pcsd-2023-3-7>

13. Валерко Р. А. Вміст нітратів у підземних водах та оцінка потенційних ризиків для здоров'я сільського населення Новоград-Волинського району Житомирської області. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Сер. Екологія*. 2021. № 25. С. 92-100. doi: <https://doi.org/10.26565/1992-4259-2021-25-08>.

14. Валерко Р., Герасимчук Л. Оцінка ризику, пов'язаного з надходженням заліза з питною водою, для здоров'я населення Житомирської області. *Проблеми хімії та сталого розвитку*. 2021. № 3. С. 10–16. DOI: <https://doi.org/10.32782/pcsd-2021-3-2>.

15. Валерко Р.А., Герасимчук Л.О., Зозуля В.М. Оцінка ризику споживання питної води з підвищеним вмістом нітратів на здоров'я населення Житомирської об'єднаної територіальної громади. *Екологічні науки*. 2021. № 3 (36). С. 137-141. DOI: <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2021.eco.3-36.22>.

16. Валерко Р. А., Герасимчук Л. О., Касумова В. Ю. Оцінка потенційного ризику для здоров'я сільського населення внаслідок споживання питної води. *Таврійський науковий вісник*. 2022. № 125. С. 218-224. DOI: <https://doi.org/10.32851/2226-0099.2022.125.30>.

17. Василенко І. А., Трус І. М., Півоваров О. А., Фролова Л. А. Екологія людини. Дніпро: Акцент ПП, 2017. 183 с.

18. Гігієна та екологія : підручник / [В. Г. Бардов, С. Т. Омельчук, Н. В. Мережкіна та ін.] ; за заг. ред. В. Г. Бардова. Вінниця : Нова Книга, 2020. 472 с.

19. Герасимчук Л.О., Валерко Р.А., Калініченко І.О. Оцінка якості води системи централізованого водопостачання м. Житомир та наслідки від її споживання. *Водні біоресурси та аквакультура*. 2021. № 2. С. 118-127. DOI: <https://doi.org/10.32851/wba.2021.2.10>.

20. Дубовий В. І. Екологічна культура: навч. посібн. / В. І. Дубовий, О. В. Дубовий. Херсон: Грінь Д.С., 2016. 256 с.

21. Короткий курс соціоекології. Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Соціоекологія та екологічна етика» / Автори: Хом'як І. В., Демчук Н. С., Мостіпака Т. П. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 95 с.

22. Кунах О. М., Жуков О. В. Соціальна екологія: навчально-методичний посібник. Дніпро: типографія «АРБУЗ», 2021. 61 с.

23. Методичні рекомендації для проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Антропоєкологія» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» денної та заочної форм навчання спеціальності 101 «Екологія», освітньо-професійна програма «Екологія». (Автори: Валерко Р. А., Герасимчук Л. О.). Житомир, Житомирська політехніка. 2023. 147 с.

24. Приймак В. В., Семенюк С. К. Соціальна екологія. Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 101 Екологія, рівня вищої освіти бакалавр. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2018. 65 с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 24

25. Соломенко Л. І. Екологія людини [текст]: навч. посіб. / Л. І. Соломенко. К. : «Центр учбової літератури», 2016. 120 с.
26. Фекета І. Ю. Екологія людини . Методичні матеріали для студентів географічного факультету спеціальності: 014.07 Середня освіта (Географія), 106 Географія – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла» , 2020. 48 с.
27. Herasymchuk L. O., Martenyuk G. M., Valerko R. A., Kravchuk M. M. Demographic and onco-epidemiological situation in radioactive contaminated territory of Zhytomyr Oblast. *Regulatory Mechanisms in Biosystems*. 2019. 10(1). P. 32-38. DOI:10.15421/021905.
28. Romanchuk L., Herasymchuk L., Valerko R., Pitsil A. Study of the Demographic Component Quality of Life of the Population of the Radioactively Contaminated Territory of the Zhytomyr Region Using ArcGIS Software. *Ecological Engineering & Environmental Technology*. 2023. Vol. 24 (5). pp. 63-75. DOI: <https://doi.org/10.12912/27197050/163671>.
29. Valerko R. A., Herasymchuk L. O., Martenyuk G. M., Kravchuk M. M. Ecological assessment of vegetable products grown in the city of Zhytomyr and its residential suburb. *Ukrainian Journal of Ecology*. 2018. Vol. 8 (1). pp. 927-938. DOI: https://doi.org/10.15421/2018_295.

Допоміжна література

1. Дембіцька С. В., Кобилянський О. В., Королевська С. В. Основи охорони праці та безпека життєдіяльності : практикум. Вінниця : ВНТУ, 2017. 129 с.
2. Долінченко О. (2017) Методичні аспекти дослідження демографічного розвитку великого міста. Ефективність державного управління 1:70–77.
3. Методичні вказівки та плани семінарських занять з навчальної дисципліни «Екологічна етика» для студентів усіх спеціальностей НУВГП денної та заочної форми навчання / О.П. Наконечна, Т.А. Шадюк. Рівне: НУВГП, 2017. 12 с.
4. Орел С.М., Мальований М.С., Орел Д.С. Оцінка екологічного ризику. Вплив на здоров'я людини. Навчальний посібник, стереотипне видання. 2018. 232 с.
5. Основи екології та профілактична медицина : підручник. Д. О. Ластков, І. В. Сергета, О. В. Швидкий [та ін.] ; МОЗУ. Київ : ВСВ "Медицина", 2017. 472 с.
6. Стегній О. Г. (2016) Соціологічна рефлексія екологічної проблематики: проміжні результати 25-річного спостереження. Український соціум 3:42–57.
7. Garmestani A, Craig RK, Gilissen HK, McDonald J, Soininen N, van Doorn-Hoekveld WJ, van Rijswijk HFMW (2019) The Role of Social-Ecological

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф23.07- 05.01/101.00.1/Б/ОК33 2024
	Випуск _	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 25 / 25

Resilience in Coastal Zone Management: A Comparative Law Approach to Three Coastal Nations. *Front Ecol Evol*. <https://doi.org/10.3389/fevo.2019.00410>.

8. Markowitz S (2018) Barry Commoner and the Current Environmental Crisis. *Am J Public Health* 108:S53–S53.

12. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.president.gov.ua> – Офіційне представництво Президента України.
2. <http://www.rada.gov.ua/> – офіційний портал Верховної Ради України.
3. <http://www.kmu.gov.ua/> – офіційний портал органів виконавчої влади України.
4. <http://www.un.org/> – офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй
5. <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/> – «Україна-Європейський Союз» – офіційний сайт представництва України при Європейському Союзі.
6. <http://www.niss.gov.ua/> – Національний інститут стратегічних досліджень.
7. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/> – Наукова періодика України. Сторінка відкритого доступу Національної бібліотеки України ім. В Вернадського.
8. <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/iir/library/index.php> – офіційний сайт наукової бібліотеки імені М. Максимовича
9. <http://nplu.org> – Національна парламентська бібліотека України: офіційний сайт.
10. <http://www.gntb.gov.ua/ua/> – Державна науково-технічна бібліотека України: офіційний сайт.
11. <http://www.ukurier.gov.ua/> – Урядовий кур'єр: офіційний сайт.
12. <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovid> – Аналітичні доповіді Національного інституту стратегічних досліджень
13. www.ukrstat.gov.ua – Державна служба статистики України: офіційний сайт.
14. <http://learn.ztu.edu.ua/> - Освітній портал Державного університету «Житомирська політехніка».